

Franz Staab: Untersuchungen zur Gesellschaft am Mittelrhein in der Karolingerzeit, Geschichtliche Landeskunde, Veröffentlichungen des Instituts für geschichtliche Landeskunde an der Universität Mainz. Band XI, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag, 1975. XII+562 s. m. 4 kort. DM 64.

Franz Staabs store undersøgelse af samfundet i karolingertiden ved Mellemrhinen – d.v.s. området på begge sider af Rhinen mellem Worms og Koblenz – behandler spørgsmålet om udvikling og kontinuitet fra senantik til karolingisk tid. Forfatteren har delt sit arbejde op i tre hovedafsnit: I Das Fortleben galloromanischer Bevölkerung und ihrer Kultur, II Das Erbe der Merowingerzeit, og III Die Fortschritte der Karolingerzeit. Området bærer endnu i karolingisk tid præg af sin senantikke fortid, i Rhinbyerne som på landet, og ud fra bl. a. navnematerialet kan forfatteren påvise spor af en gallo-romansk restbefolkning. Særlig interesse påkalder hans påvisning af kontinuitet indenfor det offentlige vej- og samfærdselssystem, hvor romerske organisationsformer sammen med det befolkningslag (*laeti-Lazen*), der varetog disse opgaver, overtages og videreudbygges af de frankiske konger, såvel under merovinger som under karolinger. Overleveringen gør det yderligere klart, at forbindelsen kongedømmet-*Lazen* er ældre end forbindelsen *Grundherrschaften-Lazen*. Merovingernes og karolingernes immunitetsdiplomer omtaler ikke dette befolkningslag ved navn, men forudsætter dets eksistens ved selve de afgifter og tjenesteydelser, som kongedømmet giver afkald på, og som netop er karakteristiske for *Lazen*-gruppen.

Fortsættelsen af den antikke tradition i merovingisk tid foregik ikke kun passivt, men blev direkte understøttet af en bevidst restaurationspolitik fra merovingernes side, idet romaner fra de vestlige dele af riget blev hentet til det mellemrhinske område for at genopbygge den statslige og kirkelige organisation.

Centralt i arbejdet står de afsnit, der behandler kongedømmets rolle, landsbyens økonomiske og sociale struktur, de forskellige samfundsgrupper, deres rets- og livsvilkår, og det er undersøgelser som Franz Staabs disputats, der skal danne grundlag for en fremtidig, samlet tese om den tidligt middelalderlige samfundsorganisation og befolkningsstruktur. Det er befriende at se forfatteren tage afstand fra anakronismer og udtryk i den moderne tyske forskning som »*Staatskolonisation*« og »*Königsfreie*« (*Lazen*). Udenfor de private og kirkelige *Grundherrschaften* (hvornår slipper vi for dette udtryk?), hvis større eller mindre uafhængighed var kommet i stand ved immunitetsindrømmelser, herskede kongens rettigheder og krav: *fiscus*. Med andre ord, hvor kongelige rettigheder og krav ikke var skænket bort, optræder disse som kongens gods, og det er på denne baggrund misvisende at tale om »*Staatskolonisation*«. Det er indlysende idag, at udtrykket »*Königsfreie*« må opgives til fordel for kildernes egen terminologi: *laz*, *litus* overfor *ingenuus*. I en afhandling om Danelagsinstitutionerne erstattede jeg udtrykket »*Königsfreie*« med *soldier-colonist*, der også er uheldigt, og *Lazen* ville have været at foretrække, så meget mere som samtiden selv taler om danernes *liesing* (*Mediaeval Scandinavia* 8, 1975).

Anne K. G. Kristensen

I. Hägg: Kvinnodräkten i Birka, Archaeological Studies, Uppsala institute of North European Archaeology 2. Uppsala 1974. 140 s. S.kr. 35,00.

Siden de første udgravninger på Björkö i Mälaren i 1870'erne, har fundene fra Birka indtaget en central stilling i vikingetidens arkæologi og historie. Blandt de spændende fund ser tekstilresterne ikke ud af meget, men Agnes Gejer kunne 1938 påvise at de måtte være